

Піддубний Сергій Анатолійович
асистент кафедри соціальних комунікацій,
Маріупольський державний університет,
м. Маріуполь

СІМЕЙНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Трансформація форм, стандартів і механізмів здійснення соціального захисту сім'ї в Україні є важливим фактором відновлення в суспільстві соціальної безпеки в умовах глибокої суспільно-політичної кризи 2013 – 2017 рр. Дослідження складових соціальної безпеки надає можливість державі чітко окреслити шлях модернізації інституцій, стандартів, порядків здійснення соціального супроводу сім'ї і сприяти подоланню внутрішніх і зовнішніх ризиків.

До проблеми соціальної безпеки зверталися Л. Ільчук, Н. Коленда, С. Кочерук, О. Линдюк, В. Онищенко, О. Снігова, В. Скуратівський, О. Чепурний, А. Халецька. Більшість авторів зупиняються на аспектах теоретичного осмислення змісту понять і категорій соціальної безпеки з наведеннями прикладів української соціальної реальності. На сьогодні не має досліджень впливу соціальної безпеки на сім'ї та навпаки, впливу стану сім'ї на фактори забезпечення соціальної безпеки.

Метою наукової розвідки є аналіз основних компонентів соціальної безпеки та їх вплив на якість життя української сім'ї в умовах суспільно-політичної кризи. Завданням постає висвітлення можливих дій держави у сімейній політиці для підвищення рівня соціальної безпеки суспільства.

Державна сімейна політика залишається важливим компонентом у сучасній програмі оновлення української держави, яка має відповідати поняттям соціальної безпеки. Важливим фактором стабільності і позитивного руху суспільства є досягнення соціальної безпеки. Основними компонентами якої постають:

- безпека для здоров'я;

- економічна;
- продовольча;
- екологічна;
- особиста;
- демографічна безпека

Для сім'ї та її гармонійного розвитку всі ці компоненти важливі. Найголовніше те, що як сама сім'я та її стан впливають на соціальну безпеку, так і навпаки. Соціально-економічна складова безпеки проєцирується на такі важливі категорії сімейно-шлюбних відносин: планування дітей та матеріальне забезпечення. Індикатором соціально-економічної безпеки є реальний гарантований мінімальний дохід, який обраховується на кожного члена сім'ї в межах домогосподарства не залежно від виду джерел доходів (офіційний чи неофіційний) [1, с.19-20]. Великі податки, непропорційний ринок праці та невідповідність державних стандартів оцінки результатів праці сучасним інфляційним процесам призводить до негативних наслідків:

- відсутність засобів формування в сім'ї грошових збережень;
- неможливість переорієнтуватися і змінити напрямок роботи, а як наслідок продовження праці на низько оплачуваних або шкідливих виробництвах;
- сумісництво і перевантаження роботою членів сім'ї;
- трудова та освітня міграція і створення полілокальних родин;
- звуження купівельної спроможності і збільшення акценту у витратах на забезпечення продовольчими товарами;
- дефіцит внутрішньосімейного бюджету.

Таким чином, в Україні залишається високий рівень соціально-економічної небезпеки, яка безпосередньо деформує інститут сім'ї, звужуючи можливості її членів до спільного і особистісного розвитку.

Продовольчий компонент (рівень доступності продуктів харчування для населення) в Україні не стоїть так гостро як в країнах третього світу, але його

негативна тенденція полягає у тому, що все більше сімей вибирають кількісні показники під час формування продовольчого кошика, нехтуючи якістю, що прямо загрожує здоров'ю всієї нації. У 2017 році більшість сімей в Україні витрачають до 48% власних доходів на купівлю продуктів харчування, що зумовлено як діями уряду по відмові від регулювання цін на товари «соціального» сектору, так і інфляція, яка нівелює всі підвищення [2]. Держава може змінити цей процес лише підвищенням рівня доходів, що автоматично надає доступ членам сім'ї до вибору і купівлі більш якісних продуктів.

Важливим для сім'ї і суспільства в цілому є екологічний фактор соціальної безпеки (свобода і захист від загроз екологічного забруднення). Основна загроза для членів сім'ї є проживання в місцевості з високою концентрацією промислових виробництв. В Україні в наслідок урбаністських процесів XX сторіччя більшість населення живе в індустріальних або моновиробничих містах і поселеннях (шахтарські містечка, міста-супутники електростанцій, гірничозбагачувальних комбінатів, хімічних підприємств). Завданням держави є забезпечення підтримки законодавчо закріпленого рівня екологічної безпеки на об'єктах та забезпечення високого рівня функціонування медично-рекреаційної системи для подолання наслідків негативного впливу і профзахворювань.

Особиста компонента соціальної безпеки є невід'ємною від благополуччя сім'ї, бо сім'я це, перш за все, добровільне об'єднання двох людей за для побудови спільного щасливого майбутнього у якому не повинно бути місце насиллю, дискримінації, утискам і приниженню. На сьогодні українське суспільство потрохи виходить на шлях поваги та толерантності.

Концепція Державної сімейної політики (прийнята у 1999 році) встановлює норму за якою держава має сприяти дотриманню паритетної рівноваги та партнерства між жінками і чоловіками в усіх сферах життя – надання жінкам і чоловікам рівних можливостей для повної реалізації, вихованні дітей і вільний та справедливий розподіл сімейних обов'язків [3]. На основі цієї тези вибудована ціла система законодавчих актів, які регламентують діяльність державних органів

виконавчої влади, внутрішніх справ, прокуратури, соціальних служб у сфері соціального захисту сім'ї.

Соціально-особиста безпека є важливим фактором гармонії і рівноваги сімейно-шлюбних стосунків. Для підтримки нових форм усиновлення та опіки законодавець розробив Порядок соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. Цей регламентаційний акт для соціальних робітників і служб є дороговказом у супроводі дитини, яка отримала статус всиновленої або під опікою. Щоб запобігти насиллю, знущанню або просто використанню дитини або інших членів сім'ї у корисливих і незаконних цілях, соціальні працівники здійснюють заходи, спрямовані на забезпечення належних умов функціонування прийомної сім'ї через комплекс соціальних послуг.

Подолання загроз особистості є ефективними засобом пом'якшення соціального напруження та наслідків кризових явищ у сімейно-шлюбних стосунках. Але ще багато питань залишається відкритими у площині суспільних відносин, які держава своїм політичним рішенням швидко виправити не може.

Останнім компонентом соціальної безпеки є демографічна безпека, а саме рівень народжуваності і смертності. В Україні ця проблема гостро стоїть і основою є і соціальні, і гуманітарні чинники. До соціальних відносимо і захворювання репродуктивної системи, менша кількість чоловіків, а до гуманітарної - шкідливі звички, свідоме небажання мати дітей, і планувати сімейне життя, соціальне сирітство, аборти. Відкритим є фактор підліткового материнства, що створює цілу низку проблем для розвитку особистості, сім'ї і суспільства в цілому. На думку дослідниці С. Аксьонової підліткова народжуваність як фактор демографічної нестабільності може бути «стимульованою» нерівністю у країні, але водночас вона стає фактором подальшого поглиблення такої нерівності [4, с. 265-266]. Комплекс соціально-психологічних і медичних проблем переслідують занадто молоду сім'ю у подальшому дорослому житті. Держава намагається пом'якшити цей негативний процес знижуючи в сімейному законодавстві нижню межу одруження і вік згоди

на статеві стосунки, засуджуючи дискримінацію юних батьків при влаштуванні на роботу, надаючи соціальні пільги. Але коріння проблеми залишається живучим через недостатню відповідальність сім'ї у вихованні власних дітей, застарілу систему освіти взаємовідносин і низький моральний рівень [5, с. 54]. Підлітки у зв'язку із постійною зайнятістю батьків залишаються сам на сам з власними переживаннями, інформаційним тиском і невинним процесом дорослішання. Державні заходи треба скерувати на більш дієвий механізм – створення умов для гармонійної сімейної комунікації засобами підвищення доходів, широким колом освітніх і психологічних програм, зменшення дії агресивної розбещувальної медіа культури повсякденності.

Держава намагається подолати наслідки демографічного спаду, але ані соціальні пільги, ані просвітницька робота не можуть змінити сучасної тенденції до депопуляції викликані об'єктивними чинниками трансформації сімейно-шлюбних відносин, старіння нації, відсунення межі першого шлюбу і народження дитини, страх перед злиденністю і проблемами сімейного життя в українському суспільстві.

Отже, проаналізувавши компоненти соціальної безпеки, ми можемо дійти висновку, що рівень означеної безпеки не є критичним, але більшість показників є пограничними, тобто невідповідними рівню цивілізаційному розвитку нашого суспільства та сімейно-шлюбних відносин. Це свідчить про політику стагнації, яка може за об'єктивних умов перейти у стадію кризи. Тому, щоб попередити майбутні загрози політичні інститути нашої держави повинні продовжити роботу над запобіганням і подоланням загроз для суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Соціальна безпека: сутність та вимір: наукова доповідь / О.Коваль. К.: НІСД, 2016. – 34 с.
2. Чому українці проїдають зарплату? BBC Україна. 15.08.2017 / А. Зануда. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-40928354>
3. Про Концепцію державної сімейної політики: Постанова Верховної Ради України № 1063-14 від 17.09.1999. (зі змінами). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1063-14>
4. Підліткове материнство: демографічний аспект проблеми/ Аксьонова С. Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2016. 184 с. Неблагополучна сім'я: своєрідність проблеми, педагогічна підтримка / Жаровцев Т. Одеса: СПД М.П. Черкасов, 2004. 220 с.